

- С. 267–271.
3. Олексюк О. М. Музично-педагогічний процес у вищій школі / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. — К.: Знання України, 2009. — 123 с.
 4. Падалка Г. М. Музична педагогіка: Курс лекцій / Г. М. Падалка. — К.–Херсон, 1995. — 104 с.
 5. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. пос. / О. П. Рудницька. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. — 360 с.
 6. Рейзенкінд Т. Категорії інтеграції у професійній підготовці вчителя музики / Т. Рейзенкінд // Рідна школа. — 2001. — № 3. — С. 29–33.
 7. Смирнова Т. Вища диригентська хорова освіта в Україні: минуле та сучасність / Т. Смирнова. — Харків: Константа, 2002. — 256 с.
 8. Стурзеску О. Інтерація як самостійна структура музично-виконавської взаємодії ансамблів / О. В. Стурзеску / Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: Теоретичні та методичні засади розвитку: тези міжнародної наукової конференції (30 червня — 2 липня). — К.–Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2004. — С. 183–185.

УДК 378.014

Ірина ГРИНЧУК, Олена ГОРБАЧ

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено методичні аспекти формування культурологічної компетентності майбутнього вчителя на прикладі розробленого авторського курсу.

В статье рассмотрены методические аспекты формирования культурологической компетентности будущего учителя на примере разработанного авторского курса.

The article deals with methodical aspects of formation of cultural competence of the teacher to be on the basis of the course preparation by the authors.

Сучасна суспільна та педагогічна реальність вимагають якісних змін у процесі підготовки майбутнього вчителя. Відповідаючи на запити практики, у педагогічних наукових дискурсах підіймаються проблеми інноваційної готовності майбутнього фахівця, його загальної та фахової компетентності. Так, викристалізовується категорія «професійно-педагогічна компетентність» (І. Зязюн), яка визначає сформовану в процесі учіння й розвинену в ході професійної діяльності інтегративну якість педагога, утворену системою ключових, загальних і спеціальних компетенцій, що є сукупністю професійно значущих властивостей і забезпечують успішну реалізацію педагогічної діяльності [6]. Її структура охоплює ряд компонентів: аксіологічний, культуротворчий, життєтворчий, морально-естетичний, громадянський.

Зупинимося на аспекті культурологічної компетентності як чинника майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Метою статті є висвітлення методичних аспектів формування культурологічної компетентності майбутнього вчителя, зокрема на прикладі розробленого курсу «Мистецьке краєзнавство», покликаного формувати інтерес до явищ історії та культури, мистецьких традицій народу, досвід їх осмислення у загальноєвропейському цивілізаційному контексті.

Курс «Мистецьке краєзнавство» спрямований на вирішення завдань формування у студентів фахової компетентності, зокрема її аксіологічного, культуротворчого компонентів, які забезпечують здатність майбутнього педагога критично оцінювати загальнолюдські, національно-культурні цінності, привласнювати їх як складову власного духовного світу і формувати на цій основі духовний світ майбутніх вихованців [3]. Наведемо тематику курсу, яка охоплює такі блоки:

– «Мистецьке краєзнавство» в комплексі краєзнавчих дисциплін. Мистецтво України (вокально-хорова культура та інструментальне виконавство. Образотворче мистецтво та архітектура. Театральна культура та кіномистецтво);

– Мистецька Тернопільщина (регіональні відмінності та взаємовпливи. Культурні пам'ятки і музеї області. Відомі митці, професійні та аматорські мистецькі колективи Тернопільщини);

– Мистецькі традиції Кременеччини (музично-театральне мистецтво у краї: просвітницькі, освітні та мистецькі осередки. Архітектурні, сакральні пам'ятки краю. Музеї Кременеччини);

– Культурні пам'ятки та видатні митці Кременеччини в діалозі епох та культур (кобзарсько-лірницькі традиції Кременеччини. Тарас Шевченко і Волинь. Край у вирі національно-визвольних змагань. Кременеччина і польська культура. Видатні митці — уродженці краю).

Проілюструємо наведене вище матеріалами для організації пошукової діяльності студентів з метою формування в них культурологічної компетентності. Так, ефективним історичним матеріалом є вивчення діяльності товариства «Просвіта», яке має тривалу історію свого функціонування на Тернопільщині, історію просвітянських родин та династій і водночас відроджене для розбудови сучасної України [1, с. 5].

Першою серед читалень Тернопільщини була читальня в с. Денисові (24. 01. 1874 р.), заснована о. Йосипом Вітошинським (1838–1901), відомим диригентом, засновником селянських хорів, оркестрів, організатором курсів диригентів. Із майбутніх керівників хорового співу Й. Вітошинський організував хор, з яким виступав на запрошення «Руської бесіди», для прикладу, в концерті у Тернополі, де разом з Є. Барвінською, Белевіною, сестрами Крушельницькими виконав «Заповіт» (Т. Шевченка — С. Воробкевича) [2]. Ще одна школа співу була заснована у с. Біла на Тернопільщині у 1885 році о. А. Крушельницьким, батьком славетної Соломії Крушельницької. Курс навчання нотного співу в цій школі поєднувався з навчанням гри на скрипці і тривав п'ять місяців, забезпечуючи достатній рівень практичної музичної освіти.

Згодом ця традиція вишколу музикантів-аматорів була продовжена «Просвітою» разом із філіями Вищого музичного інституту імені М. Лисенка [10]. Такий курс у 1933 році закінчив уродженець с. Острів біля Тернополя Богдан Антків, згодом заслужений артист України, а керований ним хор «Просвіти» (який свого часу заснував батько Михайло Антків) на огляді сільських хорів на честь 100-річчя М. Лисенка у 1942 році у Львові був відзначений першою нагородою та премією.

У контексті висвітлення культурно-просвітницького життя краю варто згадати ім'я о. Остапа Нижанківського, відомого громадсько-політичного діяча, композитора, диригента, організатора філій «Просвіти» в ряді міст та сіл нашого краю, зокрема у Качанівці на Підволочичині. Великою є його заслуга в організації «Бояна» у Бережанах, перший концерт якого на честь М. Шашкевича відбувся 5 грудня 1893 року і завершився «Слов'янськими гімнами» композитора [10]. Саме у такому середовищі виховувалися майбутні вояки січового стрілецтва, які залишили в історії нашої культури феномен «стрілецької музи», члени ОУН, воїни УПА.

Значно тернистішим, порівняно з діяльністю «Просвіти» на Галичині, був шлях «Просвіти» Кременеччини, яка відчула на собі гніт російського та польського «орлів». У силу суспільно-політичних обставин, розгортання діяльності Товариства на цих теренах розпочалось значно пізніше. За час свого функціонування (1920–1936), продовжуючи просвітницькі традиції, Кременецьке Товариство зорганізувало 90 читалень у селах повіту [9], розгорнуло роботу за кількома секціями: дошкільна, шкільна, опіки (милосердя), бібліотечна, видавнича, театральна-музична, у справах церкви.

Традиційним напрямком роботи були щорічні Шевченківські дні, до яких готували реферати, концертні виступи. Саме на такому вечорі у 1920 році вперше прозвучала кантата М. Вериківського «Умер поет» на слова В. Самійленка. Зібрані на таких заходах кошти передавалися для розвитку українського шкільництва в повіті. У цьому ж році просвітяни міста відзначили 25-річчя смерті М. Драгоманова, який у 1875 році відвідав Кременець (згодом — Кременець) та Почаїв.

Не дивлячись на спротив польської влади, у Почаєві були організовані та успішно діяли хор під керівництвом Семена Жука та драматичний гурток під керуванням Олекси Волошина, який об'єднував 50 аматорів та ставив щорічно 3–4 нові вистави. За радянської влади О. Волошина з родиною було вивезено до Казахстану. Таку ж долю розділив і ряд родин почаян, учасників «Просвіти», зокрема родини Свідерських, у родинному архіві яких зберігається спільне фото, зроблене на виселенні. Після закриття «Просвіти» польською владою у 1936 році просвітяни Почаєва створили Українське культурно-освітнє товариство (УКОТ), яке перейняло на себе функції «Просвіти» і діяло до 1939 року.

Підсумовуючи короткий історичний екскурс, бачимо ряд спільних ознак у діяльності «Просвіти» на різних теренах нашого краю, зокрема спрямованість на виконання установчої мети Товариства: організація українського народу на шляху волі й самостійності. Ця мета здійснювалася всупереч тиску метрополій, за обставин власної бездержавності, відсутності офіційної інституціональної підтримки, матеріальних коштів, лише завдяки жертвоній праці національно свідомих українців різних соціальних становищ та статків.

Для підтвердження і порівняння приведемо короткі архівні дані [7], зокрема щодо діяльності тернопільської філії, до керівництва якої входила відома громадська діячка, поетеса Іванна Блажкевич. У звіті за ювілейний для просвітян 1936 рік зазначається: було організовано 288 театральних вистав, 80 концертів силами хорів, 40 читалень, у яких об'єднувалося 1142 члени, 15 оркестрів. Із метою підвищення виконавського рівня колективів тричі впродовж року проводились такі заходи: курс для провідників аматорських гуртків, тримісячний курс для диригентів на базі філіалу Музичного інституту імені М. Лисенка в Тернополі. Однак, як вказується далі, урочисту імпрезу просвітян не вдалося реалізувати повністю через заборону польської влади.

На противагу українським, влада охоплювала терени краю «пропольськими» акціями. Так інші архівні дані [8] свідчать про успішну організацію та проведення акції «Дні Шопенівські в Польщі». У цьому фонді містяться Статут комітету «Дні Шопенівські в Польщі», листи комітету до староств, звернення тернопільського воєводи до староств про необхідність організації локальних комітетів, обов'язковість проведення Шопенівських днів у період з 09. 09 по 18. 10. 1932 року. Лист комітету від 05. 09. 1932 року свідчить, що комітети «Дні Шопенівські в Польщі» утворено у 150-ти повітах, у 100 велася робота з їх організації і лише в кількох повітах Полісся комітети не зорганізувалися з огляду на брак інтелігенції.

З афіші, яка міститься у справі, дізнаємося про успішне проведення у Теребовлі урочистої акції в гімназії та урочистого вечора силами «гімназійного панства». У концерті взяли участь гімназійні мішаний та жіночий хори, мішаний і духовий оркестри, жіноче тріо, солісти. До участі в концерті був запрошений оркестр 9-го полку уланів.

Ще більш урочисто та організовано пройшли Шопенівські дні у Кременці. Так, матеріали періодики («Життя Кременецьке») дають інформацію проф. Єжи Гаше про творчий портрет Ф. Шопена та його музику, про організацію відзначення Шопенівських днів у місті, програма якого включала такі заходи: службу Божу в лицейному костелі, «вуличні збірки» з продажем значків із зображенням Ф. Шопена; аудиторію для молоді; концерт піаніста лауреата Шопенівського конкурсу у Варшаві Болеслава Кона.

У наступному номері «Життя Кременецького» подано відгук проф. Єжи Гаше про вечір Шопена, який відбувся 16 жовтня у залі лицю. Так, перед присутніми виступив проф. К. Грошинський із промовою про роль Ф. Шопена у європейській музиці і, особливо, про значення постаті митця для польської культури. У концерті взяв участь хор молоді лицю, який виконав у супроводі фортепіано «Полонез» Ф. Шопена. Окрасою концерту був виступ згадуваного вище Болеслава Кона.

Майбутнім учителям пропонуються для опрацювання джерела, пов'язані із мистецькими, зокрема музично-виконавськими традиціями. Так, цікавим матеріалом є вивчення постатей двох скрипалів світової слави, певним чином пов'язаних із Кременеччиною; зіставлення їх ролі у процесі розвитку європейського та світового

скрипкового виконавства, зокрема Кароля Ліпінського (1790–1861) — видатного представника польської скрипкової школи, скрипаля-віртуоза, соліста і неперевершеного ансамбліста, який змагався у виконавстві з Н. Паганіні, та Ісаака Стерна (1920–2001), котрий відомий світові як американський скрипаль. Ісаак Стерно народився в м. Кременці, згодом переїхав з батьками до Сан-Франциско, однак культурні традиції його родини, перших учителів гри на музичних інструментах (спочатку на фортепіано) дають підстави стверджувати, що його музичне формування відбувалося у руслі російської скрипкової школи [3].

Краєзнавчий матеріал, у якому досліджується літературна Кременеччина, уможливає проведення цікавих паралелей між майстрами слова світової слави Юліушем Словацьким та Тарасом Шевченком, які залишили поетичні рядки та окремі твори, пов'язані із краєм. У контексті польсько-українських літературних взаємозв'язків доречно згадати ім'я відомого уродженця нашого краю, зокрема Бережанщини, — поета, письменника, літературознавця Богдана Лепкого.

Цілий пласт української культури в галузі музичного, театрального, образотворчого мистецтва пов'язаний з іменами славетних постатей — уродженців та діячів нашого краю. Обсяг краєзнавчого курсу не дозволяє приділити їм належну увагу, однак важливим завданням предмета є створення цілісної картини розвитку культури краю у широкому історичному та соціокультурному контексті; вивчення провідних суспільних та культурно-освітніх тенденцій, їх реалізації на теренах краю, ролі Тернопільщини у розвитку української культури. Осмислення доцентрової та відцентрової тенденцій у розвитку культури нашого краю ставить перед дослідниками завдання неупередженого вивчення всіх суперечностей тенденцій, взаємовпливів різних культур, оцінки постатей культурних діячів.

Майбутнім педагогам доцільно поглибити свою обізнаність у галузі історії шкільництва Тернопільщини. У цьому контексті увагу та пошукову діяльність студентів слід звернути до вивчення ролі Волинського ліцею, Бережанської та Тернопільської гімназій як найвизначніших осередків освіти нашого краю. Цікавим є вивчення не лише основних етапів діяльності названих освітніх осередків, постатей їх фундаторів, визначних діячів-педагогів та їх відомих вихованців, а й заглиблення в суспільно-історичне, соціально-культурне тло функціонування навчальних закладів.

Завдання курсу та специфіка краєзнавчо-пошукової діяльності визначають методичні засади його проведення, зокрема застосування таких форм навчання: дискусійне обговорення питань із проблематики курсу, використання ділових ігор, підготовка обґрунтувань вибору тем проведення виховного заходу краєзнавчої тематики, екскурсії визначними історичними та культурними пам'ятками краю, моделювання плану проведення та взаємне рецензування, складання робочого каталогу та бібліографічного запису літератури з обраної краєзнавчої тематики, тобто створення своєрідного «краєзнавчого портфоліо».

Основними формами контролю навчальної діяльності студентів є проведення контрольних робіт, колоквиумів, написання та захист моделі виховного заходу, екскурсії, наукової роботи (реферату) на мистецько-краєзнавчу тематику.

У результаті опанування курсу студенти мають оволодіти навичками роботи з відповідною культурологічною і мистецтвознавчою літературою, здійснювати пошук та опрацювання інформаційних джерел, складати бібліографічний список, моделювати план проведення виховного заходу краєзнавчої тематики, екскурсії визначними історичними та культурними пам'ятками краю, узагальнювати й оформляти результати краєзнавчого пошуку в різних формах наукового викладу матеріалів дослідження.

Вважаємо, що зазначені методичні підходи та наведена вище тематика курсу отримають подальший розвиток і наповнення відповідно до специфіки спеціальностей, рівня контингенту студентів, регіонального краєзнавчого матеріалу. Резюмуючи, слід підкреслити, що ознайомлення студентів із цікавим краєзнавчим матеріалом сприяє формуванню у них культурологічної компетентності, інтересу до краєзнавчо-пошукової діяльності, вихованню духовно багатішої особистості майбутнього педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвець М. М. Діяльність «Просвіти» у національно-культурному відродженні Східної Галичини (1868–1914) / М. М. Алексієвець, І. С. Зуляк. — Тернопіль, 1999. — 184 с.
2. Барвінський О. Спомини з мого життя / упор. А. Шацька, О. Федорук / О. Барвінський — К.: Смолоскип, 2004. — 528 с.
3. Горбач О. До проблеми культурологічної підготовки вчителя мистецьких дисциплін / О. П. Горбач, І. П. Гринчук // Педагогічна майстерність: проблеми, реалії та перспективи: матеріали міжвузівських педагогічних читань. — Київ – Тербовля: ДАККіМ, 2009. — Вип. 2. — С. 48–53.
4. Гринчук І. Тернопільська «Просвіта» і родина Барвінських / І. Гринчук / «Просвіта» в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування): матеріали Міжнародної наукової конференції / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. — Тернопіль: вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. — С. 185–190.
5. Зуляк І. С. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939) / І. С. Зуляк. — Тернопіль: «Воля», 2005. — 946 с.
6. Зязюн І. А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій / І. А. Зязюн // Мистецтво та освіта. — 2008. — № 3. — С. 9–15.
7. Тернопільський державний історичний архів. — Ф. 294, оп. № 1, спр. 154, ар. 9–10.
8. Тернопільський державний історичний архів. — Ф. 10, оп. № 2, спр. 209, ар. 1–9.
9. Черняхівський Г. Кременеччина від давнини до сучасності / Г. Черняхівський. — Кременець: Папірус, 1999. — 320 с.
10. Черепанин М. В. Музична культура Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія / М. В. Черепанин. — К.: Вежа, 1997. — 328 с.

УДК 370.711+372.52

Юлія ХОЛОСТЕНКО

ТВОРЧИСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються деякі підходи до формування нової генерації вчителів початкових класів — професійно компетентних у застосуванні інновацій, спрямованих на стимулювання дизайнерської діяльності молодших школярів.

В статье рассматриваются некоторые подходы к формированию новой генерации учителей начальных классов — профессионально компетентных в применении инноваций, направленных на стимулирование дизайнерской деятельности младших школьников.

In the article some going is examined near forming of new generation of teachers of initial classes — professionally competent in application innovations, directed on stimulation of designer activity of junior schoolboys.

Глобальні зміни, що відбуваються у світовій спільноті, висувають нові, підвищені вимоги до всієї системи сучасної освіти. Особливо це стосується виховних аспектів, які є зоною найбільших педагогічних втрат у будь-якій країні світу. А це актуалізує проблему підготовки вчителя-вихователя.

З огляду на стратегії сучасної вітчизняної школи особливої гостроти набуває становлення педагога, здатного не тільки втілювати наявні педагогічні технології, але й виходити за межі нормативної діяльності, тобто спроможного до інновацій. При цьому методологічними орієнтирами слугують тенденції, що відбуваються в сучасній світовій освітній галузі.

Аналіз педагогічної літератури у галузі порівняльної педагогіки (Б. Вульфсон, А. Джуринський, З. Малькова та інші) засвідчує доцільність виокремлення таких основних рис сучасної освіти, а саме:

– пріоритетність освітньої галузі, яка виражається у підвищеній увазі до неї держави й у збільшенні масштабів фінансування;

– неперервність освіти, що дозволяє сучасній високоосвіченій людині набувати нові знання й опановувати нові професії протягом усього життя;